

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Філологічний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра теорії літератури та компаративістики

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

Психологізм роману «Завойовник Європи» Івана Корсака

The psychologism of the novel “The European Conqueror” by Ivan Korsak

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

Виконала: студентка денної
форми навчання

6.020303 Філологія

«Українська мова та література»

Демчук Ольга Вячеславівна

Науковий керівник:

к. філол. н., доц. Мізінкіна О. О. _____

Рецензент:

к. філол. н., доц. Подлісецька О. О.

Рекомендовано до захисту:

протокол засідання кафедри

№ __ від _____ 2019 р.

Захищено на засіданні ЕК № ____

протокол № __ від _____ 2019 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Завідувач кафедри

_____ доц. Коробкова Н. К.
(підпис)

Голова ЕК

_____ доц. Шевченко Т. М.
(підпис)

Одеса – 2019

ЗМІСТ

Вступ	2
Розділ I Теоретико-методологічні засади дослідження психологізму.....	9
Розділ II Прямі форми виявлення психологізму у «Завойовнику Європи» Івана Корсака.....	19
2.1. Внутрішні монологи головних героїв.....	19
2.2. Внутрішні діалоги персонажів.....	26
2.3. Функції снів у романі.....	30
Розділ III Непрямі форми вираження психологізму у романі Івана Корсака.....	38
3.1. Роль психологічних пейзажів у «Завойовнику Європи».....	38
3.2. Психологічні портрети головних персонажів роману.....	42
3.3. Психологічна деталь бузку у сюжеті «Завойовника Європи».....	46
Висновки	49
Список використаних джерел.....	53

ВСТУП

Актуальність дослідження. Історична проза вже тривалий час досліджується у плані жанрово-стильової специфіки, проблеми співвідношення фактів минулого та вимислу (художньої вигадки). Однак чимало аспектів поетики історичної романістики ще не достатньо осмислено літературознавцями. Серед таких важливими видаються пейзаж, предметний, речовий світ художніх творів, адже вони вказують на час відображених подій, ситуації та характери, а також психологізм.

Наш сучасник Іван Корсак зробив чималий внесок у розвиток українського історичного роману. За предмет осмислення письменник, як правило, бере малодосліджені сторінки в історії України. Так, в романі «Оксамит недавнених літ» (2000) оповідається про події, що відбулися в Україні наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ століття; в «Гетьманич Орлик» (2006) мова йде про Григорія Орлика, людину, яка через ворожу територію проводить до престолу польського короля Станіслава Лещинського; в романі «Таємниця святого Арсенія» (2008) розповідається про Арсенія Мацієвича – представника другої хвилі генерації українських просвітителів у Росії, сина священника з волинської шляхти, останнього із супротивників церковних реформ Петра I; «Тиха правда Модеста Левицького» (2009) – повість про лікаря, який лікував також Лесю Українку і Олену Пчілку, класика української літератури, державного діяча, члена Центральної Ради, міністра здоров'я УНР, автора граматики української мови, науково-популярних творів із медицини; в романі «Капелан армії УНР» (2009) об'єктом художнього дослідження став Павло Пашевський – священник, капелан Першого українського запасного полку; «Отаман Чайка» (2010) оповідає про життя отамана Чайки, «поляка з українською групою крові», сповнено духом авантюризму й дивовижних, почасти парадоксальних поворотів долі; у романі «Діти Яфета» (2010) йдеться про Вячеслава Липинського – українського діяча, історика, історіософа, соціолога, публіциста, теоретика українського консерватизму; роман

«Немиричів Ключ» (2012) описує життя Юрія Немирича: перехід від шведів на службу Богдана Хмельницького, службу в гетьмана І. Виговського й громадянську війну з полковником М. Пушкарем; підготовку Гадяцької угоди й новий громадянський конфлікт через неї, що й призвів до смерті Ю. Немирича; роман «Борозна у чужому полі» (2014) розповідає про братів Тимошенків – старшого брата Степана іменують батьком американської прикладної механіки, Володимир – член уряду Рузвельта, Сергій був міністром шляхів уряду УНР, в еміграції; у романі «Запізніле кохання Миклухо-Макляя» (2016) мова йде про життя відомого мандрівника Миклухо-Макляя.

Історичний роман «Завойовник Європи» написаний і опублікований в 2011 році київським видавництвом «Ярославів Вал». У ньому йдеться про давньоукраїнського князя Ростислава Михайловича, як умілого політика доби середньовіччя, який породичався з усією Європою, бо вмів плести матримоніальні сіті, в яких опинялися не тільки сильні світу цього, а й цілі держави. Роман про події, які розгорталися переважно на території Галицько-Волинського князівства, Угорщини та Болгарії.

До художньої інтерпретації історії західних територій Давньої Русі звертались також Раїса Іванченко (роман «Золоті стремена»), Олексій Югов (роман «Данило Галицький») Анатолій Хижняк (роман «Данило Галицький») та інші. Іван Корсак долучився до своїх попередників у широко панорамному відтворенні епохи XIII століття. Роман «Завойовник Європи», як стверджує історик Володимир Ричка, «допомагає глибше осягнути місце Галицько-Волинського державно-політичного утворення в системі тогочасних міжнародних відносин та роль Русі і її правлячої еліти у складних процесах історичного розвитку ряду країн середньовічної Європи. Цим і визначається позитивна якість твору, який, переконаний, не залишить байдужим широке коло читачів» [29, с. 151].

Роман «Завойовник Європи» – малодосліджений, однак шанувальники белетристики Івана Корсака недвозначно вказують на особливості письма

письменника. Михайло Слабошпицький на каналі духовного відродження радіо «Культура» зазначив, що «для Івана Корсака кожен історичний факт – на вагу золота. Окрім цього, в Івана Корсака є те, чого немає в багатьох інших, хто тремтить над кунсткамерами, де зібрані факти. Він вміє писати, прекрасно вміє писати, у нього своя інтонація, пластика, він уміє взагалі вигадливо вибудовувати оповідь свою» [33, с. 5].

В сучасній українській літературі жанр історичного роману є одним із провідних. Важлива роль у розквіті цього виду роману належить Івану Корсаку. «Здається, сьогодні, з усіх наших прозаїків, саме він вибирав найцікавіше й найсенсаційніше в нашій історії, щоб оприлюднити те в книгах. Здається, саме це є визначальним імперативом його творчої стратегії» [33, с. 5], – пише Михайло Слабошпицький.

Творчі здобутки Івана Корсака (а отже і «Завойовник Європи») активно обговорюються на сторінках інтернет-ресурсів. Так, професор-мистецтвознавець, академік Дмитро Степовик назвав Івана Феодосійовича «реаніматором української історії. Бо якщо західний світ повниться історичними романами, то в Україні письменників, які пишуть у цьому жанрі, можна перелічити на пальцях. Його твори – це золотий внесок у літературу», – мовив Дмитро Власович. – «Мені він нагадує Агату Крісті, яка щороку до Різдва готувала по книжці... Він має чудове вміння будувати діалоги своїх героїв, так, наче він особисто знайомий із цими персонажами. Його романи вчать, як правильно жити і навіть до ворогів ставитися з повагою, аби любов'ю збудити добрі почуття» [20].

Не лише українські рецензенти звернули увагу на провідні риси художності Івана Корсака. Зокрема, член-кориспонтент Української вільної Академії наук (США), старший науковий співробітник Інституту української археології та джерелознавства Національної академії наук Ігор Гирич відзначив, що романи Івана Феодосійовича, окрім художньої, мають просвітницьку функцію, і додав, що саме історичні романісти роблять людей патріотами («Іван Корсак намагається популярно оповісти про ті події та

речі, які має знати кожен українець») [20]. На думку письменника й перекладача Сергія Грабаря, Іван Корсак «творить інтелектуальний історичний екшн. Мовляв, його романи легко читаються, несуть багато інформації і дозволяють бачити багато картинок, що робить читання цікавим» [20].

Колеги по перу теж звернули увагу на оригінальність творчої манери Івана Феодосійовича. «Корсак у всьому самодостатній, він цілісний, цілеспрямований і є прикладом того, що український письменник сам здатний зробити себе успішним, – зазначив письменник Володимир Шовкошитний. – Коли читаю його твори, то мені не хочеться пити бром, як колись зазначив Винниченко, а мене охоплює гордість за Україну, за наших предків, без яких не творилася б історія Європи, історія цілого світу» [20].

В одному з останніх інтер'ю з приводу творчої лабораторії митця Володимир Коскін звертає увагу на той факт, що «приціл письменника вивіряють дві речі: шалена любов до України і прискіпливість історика-дослідника. Правда – це найдорожчий “аргумент”, саме вона визначає в кінцевому результаті довговічність художнього історичного твору. Корсак якраз пропонує ґрунтовні книги, які великою мірою заповнюють «білі плями» історичної правди про Україну» [16, с. 17].

Творчість письменника нині дуже високо оцінюється шанувальниками минушини. Ось і Михайло Слабошпицький відзначає, що «Корсакові романи вирізняються багатством історичних реалій та індивідуально впізнаваною авторською стилістикою. Цей винятково творчо активний письменник на сьогодні вийшов у незаперечні лідери й авторитети історичного роману» [33, с. 3].

Нещодавно Іван Корсак відзначив ювілей – 70 років. З цього приводу на сторінках газети «Літературна Україна» була опублікована досить об'ємна стаття, де зринають і цікаві спостереження щодо творчості митця. «Корсак належить до антиподів людей, які воліють не перетрудуватися. Він – натхненний читач історичних джерел, жадібний колекціонер цікавих доль і

фактів минулого. В його особистій “кунсткамері” всього того, певнитися, є вже на сотні романів. І зчаста то просто сенсаційний для нас матеріал, – пише Михайло Слабошпицький. – Він давно став, мовлячи словами Олександра Дюма, секретарем історії». Важливо, що давній поціновувач творчості письменника подає своєрідну типологію його романів: «прикметно, що Корсак культивує не якийсь один тип історичного роману. У нього є роман, сказати б, *археологічно-реставраційний*, коли автор бережно поновлює біографічні факти та життєві обставини персонажа («Таємниця святого Арсенія», «Перстень Ганни Барвінок»), є *традиційний*, що його поймають вальтерскотівський роман («Немиричів ключ», «Вибух у пустелі», «Завойовник Європи»), є майже канонічні *романи-біографії* майже в традиції Ірвіна Стоуна чи В. Домонтовича («Запізніле кохання Миклухо-Макля», «Капелан армії УНР», «Тиха правда Модеста Левицького»), є *аналітичний роман-полеміка* («Діти Яфета»), є відверто *детективні й історико-пригодницькі*, майже українські вестерни («Корона Юрія II»). Є й *науково-популярні книжки*, де документальний матеріал із національної історії викладено пристрасно і з яскравим публіцистичним блиском» [34].

Отже, незважаючи на вже існуючі дослідження творчості письменника, бачимо, що психологізм у романі «Завойовник Європи» ще не досліджувався. Тому вважаємо нашу роботу актуальною і необхідною для досягнення як творчої лабораторії письменника, так і поетики історичного роману загалом.

Наукова новизна дипломної роботи полягає в тому, що в ній вперше в українському літературознавстві проза І. Корсака стала об’єктом цілісного системного дослідження в аспекті осмислення психологізму за допомогою найпродуктивнішого методу – психологічного аналізу.

Метою дослідження є комплексний аналіз психологізму у романі Івана Корсака «Завойовник Європи», з’ясування його специфіки та тенденцій художньої трансформації.

Для досягнення цієї мети передбачається вирішення таких **завдань**:

- висвітлити основні етапи критичного освоєння явища психологізму в літературі;
- з'ясувати особливості психологічного освоєння дійсності у романі «Завойовник Європи» Івана Корсака;
- проаналізувати засоби психологізації персонажів крізь призму сюжетних колізій;
- виявити на основі аналізу новаторські підходи та принципи до осмислення психологізації людини.

Об'єктом дослідження є роман Івана Корсака «Завойовник Європи».

Предметом дослідження є способи та прийоми психологізації в романі Івана Корсака «Завойовник Європи», художні форми вияву психологізму.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Випускню роботу виконано у межах наукової теми кафедри теорії літератури та компаративістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова «Художня література у філософсько-естетичному вимірі» (номер державної реєстрації 0111U005723).

Теоретико-методологічна база дослідження ґрунтується на працях вітчизняних (І. Денисюк, Н. Забатурова, М. Кодак, В. Кухаренко, С. Михида, О. Січкара, В. Фащенко) та зарубіжних (Л. Гінзбург, А. Єсін, І. Страхів) літературознавців з проблем художнього психологізму; дослідженнях істориків (С. Палаузова, В. Рички). Використовуються статті, в яких висвітлюються ті чи інші аспекти творчого доробку Івана Корсака (В. Коскін, Ж. Куява, О. Мізінкіна, М. Слабошпицький).

Методи дослідження. Використано інструментарій психологічного (який дозволив проаналізувати засоби художнього психологізму в історичному романі) та культурно-історичного (який допоміг встановити місце «Завойовника Європи» Івана Корсака в розвитку української історичної романістики) методів. Завдання спонукали до послугування загальнонауковими методами (аналіз, синтез).

Апробація результатів дослідження:

Конференції:

- 72-га звітна студентська наукова конференція Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (26–28 квітня 2016 р., м. Одеса);
- Міжнародна науково-практична конференція «Рівень ефективності та необхідність впливу філологічних наук на розвиток мови та літератури» (10–11 травня 2019 р., м. Львів);
- Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку» (24-25 травня 2019 р., м. Одеса).

Публікації:

- Демчук О. Характери та ситуації в історичному романі Івана Корсака «Завойовник Європи». *«Філологічні студії» – VII: збірник наук. статей студентів філологічного факультету / відп. за випуск В. Б. Мусій. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2016. С. 189–193.*
- Демчук О. Функції снів у історичному романі Івана Корсака «Завойовник Європи». *Рівень ефективності та необхідність впливу філологічних наук на розвиток мови та літератури: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Львів : ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2019. С. 51–55.*
- Демчук О. Роль психологічних пейзажів у романі Івана Корсака «Завойовник Європи». *Сучасна філологія : тенденції та пріоритети розвитку. Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2019 (у друці).*

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, основної частини, яка включає три розділи, а також висновків та списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Проблема психологізму у художньому творі вже тривалий час досліджується як в зарубіжному, так і в українському літературознавстві. Вивченням цієї проблеми займалися такі вітчизняні літературознавці як Іван Денисюк, Наталя Забабура, Микола Кодак, Валерія Кухаренко, Сергій Михида, Оксана Січка, Василь Фащенко та зарубіжні – Лідія Гінзбург, Андрій Єсін, Іван Страхов та інші. На жаль, питання дослідження психологізму у структурі історичної прози не часто постає предметом вивчення, хоча сучасні белетристи активно послуговуються цим прийомом. До таких долучаємо й Івана Корсака – автора більше десяти історичних романів, лауреата численних премій.

Роман «Завойовник Європи» малодосліджений, незважаючи на те, що інтерв'ю з його автором неодноразово з'являються на різних порталах в мережі Інтернет, а ім'я письменника – на шпальтах періодики. Однією з характерних ознак авторської стилістики Івана Корсака є активне розкриття внутрішнього світу головних героїв завдяки засобам психологізму у художньому творі.

У дипломній роботі було розглянуто різні типології художнього психологізму. Зокрема, представлено бачення І. Денисюка (динамічний, аналітичний, синтетичний), А. Єсіна (розповідь про внутрішнє життя людини від першої і третьої особи, психологічний аналіз і самоаналіз, внутрішній монолог, «потік свідомості», прийом замовчування), Н. Забабурової (тип психологічної проблематики, концепція особистості, художня система і творчий метод, рівень поетики), І. Страхова (зображення характером «зсередини», психологічний аналіз «ззовні»), В. Фащенка (повістувальний, експресивний), М. Храпченка (динамічний – пушкінський, типологічний – гоголівський, аналітичний – лермонтовський, «діалектика почуттів» – толстовський).

Аналіз психологізму роману «Завойовник Європи» Івана Корсака здійснювався на основі типології, запропонованої Оксаною Січкарою. Українська літературознавиця виділяє три форми художнього психологізму (*пряма*: внутрішній монолог, внутрішній діалог, психологічне авторське зображення, сни, марення, сповідь, «потік свідомості»; *непряма*: жести, рухи, пози, міміка; інтонація; психологічний портрет; психологічний пейзаж; психологічний інтер'єр, психологічний екстер'єр; психологічна деталь; *сумарно образна*: невласне пряма мова, авторські відступи). З них у романі виявлено такі засоби як внутрішні монологи, внутрішні діалоги, сни (пряма); психологічні пейзажі, психологічні портрети, психологічна деталь (непряма).

Ключовою рисою авторської манери оповіді в аналізованому нами романі є виразне акцентування уваги на розкритті образів головних героїв за допомогою засобів психологізму. Тому в дипломній роботі здійснено комплексний аналіз засобів психологізму у романі І. Корсака «Завойовник Європи» та з'ясувано їх специфіку і тенденції художньої трансформації.

Отже, *внутрішні монологи* у романі представлені мовленням Ростислава Михайловича та Анни і написані автором задля посилення психологізації образів головних героїв. Оскільки, серед внутрішніх монологів переважають саме внутрішні реакції, то вони допомагають відтворити миттєву реакцію героїв на різні життєві ситуації.

Внутрішні діалоги Іван Корсак вводить у текст «Завойовника Європи» як засіб, що допомагає глибше осягнути особистість Ростислава Михайловича. Вони спрямовані на заглиблення у внутрішній світ героя, пізнання його переживань та почуттів.

Сни у романі Івана Корсака не лише слугують елементами творення сюжету, а у першу чергу є засобом повного розкриття внутрішнього світу головних героїв, їхніх переживань, емоційних станів, прагнень. Майже всі оніричні простори, представлені у романі, є пророчими і виконують сюжетотворчу функцію. Простеживши роль художніх сновидінь та

покладаючись на їх символіку, переконуємось, що вони також слугують додатковим засобом розкриття характерів персонажів.

Іван Корсак також вводить у композицію роману зображення *пейзажів*. Вони є психологічними, оскільки не описують навколишню природу, а насамперед перегукуються із внутрішнім станом головних героїв. Спостережено, що такі описи природи прямо віддзеркалюються на внутрішньому стані персонажів. Так, коли Анна знаходиться у внутрішній рівновазі з самою собою, то і пейзаж зображується умиротвореним, статичним, врівноваженим. Коли ж Ростислава Михайловича турбують проблеми внутрішньої політики, то і пейзаж постає динамічним, неспокійним, бурхливим. Як бачимо, психологічні пейзажі слугують засобами проникнення в емоційні стани героїв та розкриття їх проблем особистісного та суспільного характеру.

Ще одним засобом індивідуалізації героїв постають їх *психологічні портрети*. Проаналізовані жести, міміка, погляди, постава, тактильні відчуття Анни і Ростислава передають їх емоційні стани.

Психологічна деталь бузку пунктирно проходить через увесь роман. В залежності від ситуацій, в яких вона з'являється, її символіка змінюється, а інколи, навіть, набуває діаметрально протилежного значення. Так на початку оповіді бузок символізує любов Анни та Іштвана. Поступово квітка втрачає позитивне значення, як відображення стосунків молодих людей. Надалі бузок уособлює відношення Ростислава до дружини. За допомогою одного речення, яке повторюється на початку усіх листів чоловіка, автор розкриває справжні почуття князя до Анни.

Констатуємо, що роман «Завойовник Європи» невеликий за обсягом, як для епічного жанрового різновиду, але автор вдається до багатьох засобів психологізації. Серед новаторських підходів Івана Корсака відзначаємо, що за формою у романі переважають короткі репліки – внутрішні реакції героїв. Також представлено апелювання до біблійних мотивів, як засобу, що

допомагає краще осягнути образ головного. Такі паралелі висвітлюють його внутрішній світ, оприявлюють характер.

Таким чином, використання засобів психологізму допомагає автору створити цілісний образ персонажів, розкрити їх внутрішній світ та переживання, демонструє авторську манеру письма.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В'язовський Г. Творче мислення письменника. Київ : Дніпро, 1982. 335 с.
2. Гинзбург Л. О психологической прозе. Ленинград : Художественная литература, 1976. 448 с.
3. Гришина Н. Дворянский сонник Гришиной. Санкт-Петербург : Рипол Классик, 2016. 320 с. URL : <http://ru.dreambook.in.ua/sonnik/dvorianskyi-sonnyk-nhryshynoi>
4. Денисюк Іван. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. Київ : Вища школа, 1984. 216 с.
5. Дудченко В. Бузок – чарівний кущ. Які таємниці вона зберігає? 22 травня 2014. URL : <http://volodarka-nvo.org.ua/index.php/cikave/65-interesting/6127-byzok-charvni-kysh-iak-tamnic-vo.html>
6. Енциклопедія українознавства : у 2 т. / від. ред. В. Кубійович, З. Кузеля. Київ : Наукове Товариство ім. Шевченка, 1994–1995. Т. 1. 1230 с.
7. Есин А. Психологизм. *Введение в литературоведение. Литературное произведение: Основные понятия и термины* : учебное пособие / под. ред. Л. Чернец. Москва : Высшая школа; Издательский центр «Академия» 1999. С. 313–327.
8. Есин А. Психологизм. Принципы и приемы анализа литературного произведения. Москва : Флинта : Наука, 2011. 248 с.
9. Есин А. Психологизм русской классической литературы: книга для учителя. Москва : Просвещение, 1988. 176 с.
10. Забабурова Н. Французский психологический роман (эпоха Просвещения и романтизм). Ростов-на-Дону: Издательство Ростовского университета, 1992. 223 с.
11. Каневська Л. Психологізм романів Івана Франка середини 80-х – 90-х років: автореф. дис... канд. філол. наук. Київ, 2004. 20 с.
12. Кодак М. Поетика як система. Луцьк : Бівердина, 2010. 176 с.
13. Кодак М. Психологізм соціальної прози. Київ : Наукова думка, 1980. 164 с.

14. Компанеец В. Художественный психологизм в советской литературе. Ленинград : Наука, 1980. 112 с.
15. Корсак І. Завойовник Європи. Київ : Ярославів Вал, 2011. 160 с.
16. Коскін В. Води і землі незнищенна пам'ять. *Демократична Україна*, 2010. 3 грудня. С. 17.
17. Кузнецов Ю. Феномен художньої деталі: методологічні виміри пізнання. *Психологія і суспільство*. 2017. № 3. С. 7–30.
URL : [http://library.tneu.edu.ua/images/stories/naukovi%20zhurnaly/psychologia%20i%20suspilstvo/2017/2017%20№3/83_3_2017-69-%20\(1\).pdf#page=7](http://library.tneu.edu.ua/images/stories/naukovi%20zhurnaly/psychologia%20i%20suspilstvo/2017/2017%20№3/83_3_2017-69-%20(1).pdf#page=7)
18. Кун Н. Мифы Древней Греции. Москва : ЭКСМО, 2014. 96 с.
19. Кухаренко В. Інтерпретація тексту : навчальний посібник для студентів старших курсів факультетів англійської мови. Вінниця : НОВА КНИГА, 2004. 272 с.
20. Куява Ж. Іван Корсак: історія насправді без брому. *Сумно* : спільнота блогів про культуру. 12 грудня 2012. URL : <http://sumno.com/article/istoriya-naspravdi-bez-bromu>
21. Менегетти А. Мир образов. НФ «Антонио Менегетти», 2015. 192 с. URL : <http://www.sonniki.net.ru/sonnik-menegetti/>
22. Миллер Г. Сонник Миллера / пер. з нем. К. Россинский, Н. Качаева. Москва : АСТ, 2010. 608 с. URL : <https://felomena.com/sonnik/millera>
23. Мисс-Хассэ. Сон и сновидение. Москва : СП «Вся Москва», 1898. 54 с.
URL : <http://www.sonniki.net.ru/hasse.html>
24. Михида С. Психологія творчості : пошук нової методології. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2004. Вип. 15. С. 104–108.
25. Михида С. Психопоетика українського модерну : Проблема реконструкції особистості письменника : монографія. Кіровоград : Поліграф – Терція, 2012. 352 с.
26. Мізінкіна О. Психологізм роману І. Корсака «Завойовник Європи». *Актуальні проблеми мовознавства та літературознавства* : збірник

- наукових праць / відп. за ред. М. Дружинець. Вип. 1. Тирасполь, 2014. С. 252–258.
27. Мізінкіна О. Фольклорні жанри в художньому світі роману І. Корсака «Завойовник Європи». *Література в контексті культури* : збірник наукових праць / відп. за ред. В. Гусев. Вип. 26. Київ : Видавничий дім Дм. Бураго, 2015. С. 231–238.
28. Палаузов С. Н. Ростислав Михайлович, русский удельный князь на Дунае в XIII веке. Москва : Книга по Требованию, 2011. 60 с.
29. Ричка Володимир. ILLUSTRATIONES DUCE GALICIAE ET BANO TOTIUS SCLAVONIAE. Корсак І. *Завойовник Європи*. Київ : Ярославів Вал, 2011. С. 143–152.
30. Самурова О. Женский сонник. Москва : АСТ, Сталкер, 2007. 160 с. URL : <https://большой-сонник.рф/zhenskij-sonnik-tolkovanie>
31. Себина Е. Пейзаж. *Введение в литературоведение* : литературное произведение : основные понятия и термины : учебное пособие / под ред. Л. В. Чернец. Москва : Высшая школа, Издательский центр «Академия», 2000. 556 с.
32. Січкарь О. Форми, прийоми та засоби втілення психологізму в українській літературі (спроба системного аналізу). *Вісник Львівського національного університету ім. Тараса Шевченка*. № 4 (191), 2010. С. 35–43.
33. Слабошпицький М. «Мисляча історія» Івана Корсака. *Молодь України*. 2009. 22–25 травня. С. 5.
34. Слабошпицький М. Романіст на стаєрській дистанції : Іван Корсак у пору творчого рівнодення. *Літературна Україна*, 2016. 15 вересня. С. 7.
35. Словарь лингвистических терминов: Изд. 5-е, испр-е и дополн. Назрань : Пилигрим, 2010. 484 с.
36. Сонник Нострадамуса. Москва : Эксмо, 2012. 224 с. URL : http://magya-online.ru/sonnik/opisanie_sonnikov/nostradamus

37. Страхов И. Психологический анализ в литературном творчестве : пособие для студентов пед. ин-тов. Саратов : Издательство Саратовского педагогического института, 1973. Ч. 1. 57 с.
38. Тагільцева Я. М. Своєрідність та роль пейзажу в ліриці Бориса Пастернака : автореф. дис... канд. філол. наук. Сімферополь, 2009. 22 с.
39. Табак Ю. Біблія в переказі для дітей. Старий і Новий Завіт. Київ : Українське біблійське товариство, 2016. 436 с.
40. Фащенко В. В. У глибинах людського буття : Етюди про психологізм літератури. Одеса : Маяк, 2005. 639 с.
41. Франко І. Із секретів поетичної творчості. Франко І. *Зібрання творів у 50-ти т.* Т. 31. Літературно критичні праці (1897-1899). Київ : Наукова думка, 1976. С. 45–119.
42. Фрейд З. Вступ до психоаналізу / пер. з нім. Петр Таращук. Київ : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2015. 480 с.
43. Фрейд З. Толкование сновидений / пер. с нем. Я. Коган. Санкт-Петербург : Азбука, 2015. 512 с. URL : <http://www.sonnik-online.net/sonnik/freyda>
44. Храпченко М. Л. Толстой как художник. Москва : Художественная литература, 1978. 580 с.
45. Чайковська В. Сон і сновидіння як художні прийоми психологічного розкриття персонажів в українській літературі. *Волинь – Житомирищина*. 2002. № 9. С. 182–185. – URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vg_2002_9_40.
46. Це вже видано, або на підході до читача. «Ярославів Вал» перед черговим Форумом видавців у Львові. *Літературна Україна*, 2012. 6 вересня, № 34 (5463). С. 3.
47. Юнг Густав. Психологія і поезія. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 1996. С. 119–138.